

På detta fina frimärke utgivet 1998, kan man se kung Sigismund till häst. Förlagan till frimärket är en oljemålning från Peter Paul Rubens ateljé i Antwerpen. Målningen har varit föremål för debatt angående tidpunkten för dess tillkomst samt vem upphovsmannen är. Det mest troliga är dock att den tillkom under 1620-talet då Vladislav Sigismund, kung Sigismunds son, befann sig i Flandern och besökte Rubens verkstad. Hur som helst så finns denna praktmålning idag att beskåda på Gripsholms slott. Gravör är Czeslaw Slania och tryckmetoden är kombinationstryck offset/ståltryck.

Sigismund Vasa föddes 1566 på Gripsholms slott, där hans föräldrar Johan III och Katarina Jagellonica satt fängslade. Sigismund var bara ett år då familjen frigavs. Som kronprins, vilket han blev då fadern 1568 uppsteg på tronen, fick Sigismund en uppfostran och utbildning som var anständig en blivande renässansfurste. Modern Katarinas katolska tro präglade den unge Sigismunds utbildning, och han intresserade sig tidigt för teologiska frågor.

Sigismund blir polsk kung

När den polske kungen Stefan Batory avled 1586 stod Polen utan tronarvinge. Stefan Batory hade valts till kung 1576 efter att han ingått äktenskap med Anna Jagellonica, syster till den tidigare kungen Sigismund II August och till Johan III:s gemål Katarina Jagellonica. Stefan Batory och Anna Jagellonica fick inga barn, och därmed inleddes en långdragen process för att finna en lämplig tronföljare.

Den polska högadeln var delad i frågan om vem som skulle bestiga tronen. Anna Jagellonica ansåg att systersonen Sigismund Vasa var den som stod närmast det polska kungahuset. Det fanns dock ett antal andra tronpretendenter som var mycket mer angelägna än Sigismund att bli kung av Polen. En av dessa var Ivan den förskräckliges son, tsar Fjodor I, som för övrigt var sinnessjuk, men inte lika våldsam till sin natur som fadern.

SIGISMUND VASA KUNG ÖVER SVERIGE OCH POLEN!

av Carl-Henrik Larsson

I förra numret av Nordisk Filateli berättade vi om vasasönerna, och om hur de regerade Sverige. Här följer den intressanta historien om den i svenska historieböcker sällan omskrivne Sigismund Vasa, som var son till Johan III. Sigismund var svensk regent i sju år, och i Polen i hela 45 år!

Sigismund vann kungavalet som hölls i Warszawa 1587, och redan samma år avseglade den 21-åriga Sigismund till sitt nya kungarike.

Ville tillbaka till Sverige

Sigismund som aldrig tidigare besökt Polen, började redan kort efter ankomsten till sitt nya hemland att misstrivas. Han kände sig ständigt iakttagen av den polska högadeln och förföljd av de påvliga sändebuden.

Sommaren 1589 träffades Sigismund och Johan III i Reval, och Sigismund lät där fadern ta del av hans bekymmer. Johan III ångrade sig att han låtit sonen bli polsk kung, och ville att Sigismund skulle återvända till Sverige. Både de polska och de svenska rådsherrarna lät dock övertala Sigismund att stanna.

Sigismund kröntes till svensk kung

På hösten 1592 avled Johan III, och Sigismund stod på tur att bli svensk kung. Enligt Kalmarstadga som Johan III, Sigismund och rådet utfärdade 1587, skulle Sigismund efter faderns död endast återvända till hemlandet vart tredje år. Sverige skulle under Sigismunds frånvaro styras av ett sjumanna-kollegium ur riksrådet.

I själva verket blev det Sigismunds farbror hertig Karl, som tillskansade sig makten genom att under Sigismunds frånvaro spela ut de högadliga maktgrupperingarna mot varandra.

Sigismunds första stora mötgång som blivande svensk regent, kom när hertig Karl 1593 i Uppsala lyckades få de samlade prästerna och biskoparna att enas om att Johan III:s katolskvänliga kyrkopolitik skulle förkastas, till förmån för en strikt luthersk linje.

Hertig Karl såg sedan till, vilket var ett mycket smart politiskt drag, att mötesbeslutet undertecknades av nästan två-tusen adelsmän, präster och enskilda medborgare.

Kung Sigismund sneglar ner på de förbipasserande i gamla stan i den polska staden Gdansk. Denna vackra medaljong med hans bild sitter på väggen till Artushovet, en bland många sevärdheter som staden bjuder på. Artushovet som är beläget på det fina promenadstråket Długi Targ, började uppföras under 1400-talet och var ett gille för stadens köpmän. Det förstördes under de massiva bombräder som drabbade staden under andra världskriget, men restaurerades under 1950-talet till sin ursprungliga prakt. (foto Carl-Henrik Larsson)

Sigismund som återvänt till Sverige för sin kröning 1594, kunde inte göra annat än att ställa sig bakom ett beslut som hade sådan uppbackning.

Slaget vid Stångebro

Efter kröningen återvände Sigismund till Polen, där han under de kommande åren nåddes av illavarslande budskap om hur farbrodern Karl konspireerade om makten. Hertig Karl vägrade på Sigismunds begäran att avsäga sig riksförståndartiteln, och dessutom hade hans handgångna män tagit slott och fästningar i besittning. Försvararna som var trogna Sigismund tog till flykten, eller gick ett våldsamt öde till mötes när de försökte försvara de kungliga egendomarna.

Detta var för Sigismund en ohållbar situation, och han valde efter diverse misslyckade diplomatiska försök att lösa problemet, att gå till väpnad aktion.

I juli 1598 landsteg Sigismund med sin polska armé i Kalmar och lyckades inta slottet. Flera svenska regementen ställde sig på Sigismunds sida, dock inte den svenska flottan som förblev hertigen trogen.

Därefter seglade Sigismund mot Stockholm som snabbt kapitulerade. För att undvika att anfallas från sjösidan marscherade kungens armé inåt landet, och utanför Linköping, vid Stångebro, stod det avgörande slaget. Sigismunds armé klarade emellertid inte av att nedkämpa hertigens betydligt större armé.

Efter slaget träffades hertig

Karl och kung Sigismund, och de kom överens om att Sigismund skulle återvända till Stockholm för vidare överläggningar. Men istället valde han att återvända till Polen. Sverige skulle han aldrig mer återse.

Gjorde Warszawa till huvudstad

Året efter slaget vid Stångebro förklarades Sigismund avsatt från den svenska tronen. Han hade fått ett erbjudande om att återvända som svensk regent om han avsåg sig sin katolska tro, vilket han vägrade att göra. Istället regerade Sigismund Polen i ytterligare trettiofyra år fram till sin död 1632. Han var gift två gånger, med de habsburgska prinsessorna Anna och Konstantina.

Hans bägge söner Vladislav IV och Johan II Kasimir blev efter hans död i tur och ordning polska kungar. Johan II Kasimir som avsåg sig kronan 1668 och avled 1672, var den siste vasaättlingen på den polska tronen. Han slutade sina dagar som abbot i Frankrike.

I polsk historia är Sigismund mest ihågkommen för att det var han som gjorde Warszawa till polsk huvudstad. Besöker man den polska kulturstanen Krakow, är ett besök i domkyrkan där Sigismund ligger begravd ett måste.

Kung Sigismund finns även avbildad på polska frimärksutgåvor. □